

А.С. Пушкинай нэрэмжэтэ Буряад-Енгүүдэй дунда
hургуули

Буряад литературынын классчаа гадуур хэшээл
7-дохи класс

**Темэ: «Соло гэдэл – Буряад Енгүүдэйб
Сохом нэрлэдэл Болод Пэтэнэйб...»**

Багша: Атутова
Инна Петровна

Еншээ 2013

7- дохи класс. Класчаа гадуур уншалга.

Темэ: «Соло гэдэл – Буряад Енгүүдэйб

Сохом нэрлэбэл Болод Пэтэнэйб...»

Түхэл: шэнэ темэ үзэлгэ.

Зорилгонууд: 1. хургалгын (обучающая): хурагшадые В.К. Петоной зохёохы замтайнь танилсуулха, шүлэгүүдын уран гоёр уншажа хургаха;

2. Хүгжөөлгын (развивающая): хурагшадай аман хэлэлгэ хүгжөөхэ, уранаар уншалгын дадал дээшлүүлхэ;

3. Хүмүүжүүлгын (воспитывающая);

Түрэл нютагтаа, уран шүлэгтэ (поэзидэ) дуратай болохыень хүмүүжүүлхэ.

Хэрэгсэл: В.Петоной дүрэ – портрет, номуудайнь выставкэ, уран зохёолшын зохёохы замаарнь бэлдэһэн планшет, мультимедийнэ проектор.

Түсэб:

I. Эмхидхэлэй үе;

II. Шэнэ темэ үзэлгэ;

1. Орлото үгэ;

2. В.Петоной «Хатан Уула» гэжэ поэмэ шагналга;

3. В.Петоной намтар;

4. «Байгалай зэрлиг долгинууд» гэхэн дуунай клип;

5. «Боохоной хадын хуһад» гэжэ шүлэг уранаар уншалга ба шүүмжэлэл;

6. «Булжамуур» гэжэ шүлэг уншалга ба хөөрэлдөө үнгэргэлгэ;

7. «Инагай дуун» – Вероника Петонова.

III. Хэшээлэй дүн.

Хэшээлэй ябаса.

I Эмхидхэлэй үе. -Сайн байна! Нуугты даа. -Танилсаябди. Минии нэрэ Инна Петровна. Би Енгүүд нютагһаа ерээб. -Таамни хэнэй хүбүүд, хэд гээшэбта? -Ши хэнэй хүбүүмши? Хаанахибши? -Ямар угайбши? -Мүнөө манай Енгүүдэй басагад танда дуу барихань. Шагнагты.	Зми н	Мартын арбан табан Классай ажал Соло гэдэл – Буряад Енгүүдэйб, Сохом нэрлэбэл Болод Пэтэнэйб. слайд Харитонова Феня, Сафина Алла
--	----------	--

-хайн даа! Нуугты даа.		
II Шэнэ темэ үзэлгэ. 1. Оролто үгэ. -Мүнөөдэр хэшээлэймнай темэ: «...Соло гэдэл – Буряад Енгүүдэйб, Сохом нэрлэбэл Болод Пэтэнэйб...» -Хэн бэшээб эдэ мурэнүүдые? -(Зүб В.К. Петонов). -Буряадай үргэн дайдада Булжуухан тоонто нютагтайб. Бишыхан арюун гуламтам Буряадхан Енгүүд нэрэтэйл... -Эдэ мурнүүдые манай нютагай мэдээжэ арадай поэт Владимир Петонов бэшэһэн байна. -Хэн поэдэй шүлэгүүдые сээжээр мэдэнэб? -«Здравствуй, жаворонков держава!» гэжэ уншагшадай конкурс тухай дуулаа һэн гүт? Хэзээ болодог бэ? (жэл бүхэндэ май һарада) -Таанад юун гэжэ һананабта, юундэ эдэ уншлганууд үнгэргэгдэнэб? (В.Петонов түрэл дайдаа, тоонто нютагаа, Оһын аймагаа шүлэгүүд соогоо дуулан магтаа. Иимэ талаан бэлигтэй дуушан байгаа ха юм даа). 2. В.Петоновой «Хатан Уула» гэжэ поэмэ шагналга. Мүнөө танай урда Макарова Вероника, танай сасуутан, «Хатан Уула» гэжэ поэмэ сооһоо	25м ин 3	Слайд «...Соло гэдэл – Буряад Енгүүдэйб, Сохом нэрлэбэл Болод Пэтэнэйб...» Владимир Константинович Петонов (1932 – 1993) «Сай ууха тухай магтаал» шүлэг Слайд «Хатан Уула» Макарова Вероника

дурдалга уншахань. Шагнагты. -Иигэжэ Енгүүдэймнай дууша хүбүүн түрэл дайдая, Хатан Уулаяа, ажалша зоноо магтан шүлэгүүд соогоо дуулаа... 3. В.Петоновой намтар. Владимир Константинович Петонов Оһын аймагай Буряад Енгүүд гэжэ нютагта 1932 – ондо майн арбанда олон үхибүүдтэй таряашанай бүлэдэ түрэхэн юм. Гэр бүлэдөө ганса хүбүүн, бэшэниинь басагад. Эхэ эсэгэнэ энэ хүбүүгээ яһала эрхээр хургаһан байгаа. Тиигээшье хаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилэжэ, яһала хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ бага наһаниинь үнгэрөө. Нютагайнгаа хургуулии дүүргэжэ, Алзамайн модоной промышленно хозайстводо ажаллаа. Һүүлдэнь албаяа граждан авиацида хэжэ, Ждановой нэрэмжэтэ Эрхүүгэй гүрэнэй университеттэ орожо хураа. 1959 ондо Петоновой «Байгалай һэшбээн» гэжэ шүлэгүүдэй түрүүшын ном хэблэгдэн гараба. Саашань «Минии жаахан Сэсэгмаахан» гэхэн туужа 1964 ондо, «Дуунтай уулзалга» гэхэн расказуудайнь суглуулбари ном боложо 1965 ондо хэблэгдэй. «Минии баруун гар» 1968 ондо, «Гал гуламта» 1970 ондо, «Сагаан зам» 1972 ондо, «Булжамуурта орон» 1978 ондо. Олон шүлэгүүдын дуунууд болонхой. 4. «Байгалай зэрлиг долгинууд» гэхэн дуунай клип. - Мүнөө В.Петоновой бэшэхэн үгэнүүд дээрэ «Байгалай зэрлиг долгинууд» гэжэ дуу ород хэлэн дээрэ шагнагты. Энэ дуу Лудуб Очиров гэжэ хүбүүн хүгжэм өөрөө зохиожо дуулана. -Энэ дуу шагнаад байхадаа, юун гэхэ байнат? -һайшаагдаа гү танта?	2 5	уншана Планшет харуулха, номуудайнь выставкэ
--	-------------------	--

-Лудуб Очиров мүнөө арбатайхан хүбүүн, юушые харанагүй, тиибэшые өөрынгөө найхан хоолойгоор Байгал далайдаа дуратай байханаа харуулжа шадаа. 5. «Бохоной хадын хуһад» гэжэ шүлэг уранаар уншалга ба шүүмжэлэл. -Би танда номуудые үгэхэб. Тэндэ 44-дэхи нюурта «Бохоной хадын хуһад» гэжэ шүлэг ологты. Би өөрөө танда уншаад үгэхүүб. Та шагнагты. Мүнөө өөхэдөө уншагты. -Ямар үгэнүүд танда танигдаагүйб? (словарна ажал). -Юун тухай, уншаабта? (хуһад тухай). -Эдэ хуһадые автор хэнтэй зэргэсүүлнэб? (басагадтай). -Тэдэ ямар хубсаһатай, басагад бэ? (гоё платитай, хүлдөө капронтой) -Юу хэнэб эдэ хуһад? (Гүйлдэнэ, ёохороо хатарна. Ёохорһоо нэгэниинь хобхо хүрэнэ) -Ямар аргуудые автор хэрэглэнэб? (зэргэсүүлгэ, олицетворени). -Зэргэсүүлгэ, олицетворени энэ шүлэг соо ологты даа. (<i>Олицетворени – Хуһад, басагадта адли сагаан платитай, капрон чулки үмдэнхэй, хүн шэнги гүйлдэнэ, ёохороо хатарна. Нэгэниинь ёохорһоо хобхо хүрэнэ, ямбархан тумархана найзгайран</i>). Тобшолол. Автор ганса өөрынгөө нютаг тухайгаа бэшээ бэшэ, харин Боохоной, Үбэсын, Усть-Ордын г.м. нютагуудай байгаали зураглажа бэшэһэн байна. Иимэ шүлэгүүдынэ олон. 6. «Булжамуур» хэжэ шүлэг уншалга ба	5 мин	Клип «Байгалай зэрлиг долгиунууд». В.Петоновой фото зурагууд Слайд «Хуһад» Словарна ажал: Залдагайран – быть развязанным, раскрытым,
--	------------------	--

хөөрэлдөө үнгэргэлгэ. -Ямар гоё дуун гээшэб? -Энэ ямар шубуунай дуун бэ? (<i>Булжамуурай</i>) Би танда «Булжамуур» гэжэ шүлэг уншахамни. Шагнагты. -өөрынгөө түрэл нютагаа «Булжамуурта орон» нэрлэнэ. Номынъ баһа «Булжамуурта орон» гэжэ нэрэтэйгээр хэблэгдэн гараһан байна. -Булжамуур шубуухай, үнэхөөрөөшье ехэ гоёор жэргэдэг. Иимэ шубуудые гамнаха хэрэгтэй. В.Петоновой зохёохы замда булжамуур шубууншье байг, уһа горхоншье байг, хуһа модоншье байг, һалхи шуурганшье байг, хура бороошье – эдэ булта түрэл нютагыень һануулдаг, шүлэгүүд соонь бата бэхээр оронхой байдаг. 6. «Инагай дуун» – Вероника Петонова. -Мүнөө танай анхаралда Владимир Петоновой аша басаган, Вероника Петонова, манда зугаалаад үгэхэнь. Үгэнь В.Петоновой, хүгжэмынь Тангатовагай «Инагай дуун» -Таанад өөрынгөө нютаг тухайгаа хөөрэжэ үгыт.	5	распахнутым. Тумархаха – отказываться, -саашаа буляалдаха Ямбархаха – важничать һайзгай - надменный, высокомерный Слайд Булжамуур – жаворонок. Булжамуурай дуун «Булжамуурта орон» гэжэ ном харуулха
---	----------	---

	2	Слайд «Солгёохон согтой ёохортоо...»
--	---	--

	2	
	1	
III Тобшолол. -Хаанаш ябаа хадаа, хэдыш сэсэн, хургаартай болоо хадаа, түрэн гарахан дайдая ходо дурдажа, дээшэнь үргэжэ ябаарайт. -Эжынгээ нютагта Эрхим боложо Баабайнгаа нютагта Баян боложо байгты! -Мүнөөдэр хэшээлдээ ехэ найнаар хүдэлөөт. Найнта даа! Би ехэ баяртайб. Сэгнэлтэнүүд. -Хэшээл дүүрээ, баяртай!	2мин	Сафина Алла үрөөр хэлэнэ.

Энэ хэшээл – 7-дохи классай класчаа гадуур уншалгын хэшээл.
Темэмни: «Соло гэбэл – Буряад Енгүүдэйб, сохом нэрлэбэл – Болод
Пэтэнэйб».

Түхэл: шэнэ темэ үзэлгэ.

Комбинированна хэшээл.

Зорилгонууд: 1. хургалгын (обучающая): хурагшадые В.К. Петоновой
зохёохы замтайнь танилсуулха, шүлэгүүдынь уран гоёор уншажа хургаха;

2. Хүгжөөлгын (развивающая): хурагшадай аман хэлэлгэ хүгжөөхэ,
уранаар уншалгын дадал дээшэлүүлхэ;

3. Хүмүүжүүлгын (воспитывающая);

Түрэл нютагтаа, уран шүлэгтэ (поэзидэ) дуратай болохыень
хүмүүжүүлхэ.

Хэрэгсэл: В.Петоновой дүрэ – портрет, номуудайнь выставкэ, уран
зохёолшын зохёохы замаарнь бэлдэһэн планшет, мультимедийнэ проектор.

Хэшээл Зшатаһаа бүридэнэ: эмхидхэлэй үе, шэнэ темэ үзэлгэ ба тобшолол.

Хэшэлэймни гол хэһэг үхибүүдтэй хөөрэлдөөн уран хайханай зүйлтэй
нэгэдэнхэй, поэдэй шүлэгэй шүүмжэлэл – минии хургаалгын зорилго болоно.
Хэшээлдээ хүмүүжүүлгын зорилго бээлүүлхэ, тэрээнһээ гадна хүүгэдэй
зүрхэ сэдхэлыень хүдэлгэхэ уялгатайб.

Хэшээлэймни аргуудай туһаламжаар үхибүүд темээ хараад,
ойлгожо ба хадуужа абаа гэжэ һананаб.

Хэшээлэй зорилго бээлүүлэгдээ гэжэ һананаб, үхибүүд асуудалнуудта
харюусаа һонирхолтойгоор шагнаад байгаа. Саашадаа манай нютагай поэдэй
зохёохы замтай өөһэдөө танилсаха байха. Ехэшье болоод Петоновой
шүлэгүүдэй номуудынь уншажа, сэдхэлээ сэлмээжэ байха. Поэдэй хёрхо
хурса нүдөөр ажабайдалые, юртэмсын хайханиие хаража ойлгожо хураха.